

ERGENLERİN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN AKADEMİK BAŞARI VE GÜDÜLENME DÜZEYİ İLE İLİŞKİLERİ

Şahin KAPIKIRAN*, Sevgi ÖZGÜNGÖR*

ÖZET

Amaç: Ergenlerde sosyal destek, stres, depresyon ve yalnızlık duyguları gibi istenmedik durumların olumsuz etkilerine karşı koruyucu işlevinden ve öğrenci başarısına olan olumlu etkisinden dolayı önemli bir araştırma konusudur. Sosyal destek, özellikle rekabete dayalı sınırlı eğitim olanaklarına sahip günümüz gençliği için daha da önemli hale gelmiştir. Bu çalışmada çok boyutlu bir değişken olan sosyal desteğin aile, arkadaş ve özel insan alt boyutları ile cinsiyet, anne babanın eğitim düzeyi ve kardeş sayısının akademik güdülenme ve başarıyı yordama gücünün ve bu gücün devam edilen okul türüne göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** 4 farklı lise türünden oluşan 386 lise öğrencisine Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeği'nin İçsel Hedef Düzenleme alt boyutu ve kişisel bilgi anketi uygulanmıştır. **Sonuçlar:** Sonuçlar, akademik başarının en iyi yordayıcılarının okul türü, güdülenme, kardeş sayısı ve algılanan aile desteği (AAD), güdülenmenin yordayıcılarının ise bir önceki yılın akademik ortalaması, AAD ve annenin eğitim düzeyi olup bu ilişkilerin lise türüne göre farklılaştığını göstermiştir. **Tartışma:** Elde edilen bulgulara bağlı olarak, sosyal desteğin güdülenme ve akademik başarı üzerindeki etkileri bakımından önemi tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Sosyal destek, güdülenme, akademik başarı, ergen, lise.

SUMMARY: THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SOCIAL SUPPORT AND THE ACHIEVEMENT AND MOTIVATION OF ADOLESCENTS

Objective: Social support is an important research topic because of both its buffering effect against stress's negative effect such as depression and loneliness, and its positive effect on achievement of adolescents. Social support is even more important for today's youngsters who have limited educational opportunities. This study's purpose was to determine the predictive value of family, friends and special person subscales of social support for motivation and achievement after controlling gender, parents' education levels and number of siblings, and to test whether the predictive value of aforementioned variables changes based on the school type. **Method:** The subjects were 386 high school students attending to four different types of high schools. Subjects responded to Multidimensional Scale of Perceived Social Support, the intrinsic motivation subscale of MSLQ and Personal Information Questionnaire. **Results:** The best predictors of the achievement were found to be type of the school, motivation, number of siblings and perception of family support (PFS). Motivation was predicted by previous year's GPA, PFS and mother's education level. **Discussion:** In light of the findings, the importance of the effects of social support on motivation and academic achievement was discussed.

Key words: Social support, motivation, academic achievement, adolescents, high school

GİRİŞ

Sosyal ilişkilerde insanların birbirlerine sağladığı en önemli yararlarından birisi sosyal desteklerdir. Sosyal destek, bireyin işlevlerini artırmaya yönelik ve/ya da olumsuz sonuçlara karşı tampon görevi sağlayan anne baba, öğretmen, sınıf arkadaşı, yakın arkadaş ve okul gibi sosyal ağların bireyin davranışlarını destekleme düzeyine ilişkin algı olarak tanımlanır (Malecki ve Demaray 2006, House ve Kahn 1985).

Sosyal destek, stresin yarattığı depresyon ve yalnızlık gibi olumsuz duyguların istenmeyen etkilerine karşı koruyucu etkilerinden dolayı

(Cohen ve McKay 1984, Zimet ve ark. 1988) son yıllarda çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Ruh sağlığını koruyucu etkisine yönelik yapılan çalışmalarda sosyal destek algısı yüksek olan bireylerin stres ve depresyon düzeylerinin, (Yıldırım 2004, Maher ve ark. 2006) intiharı düşünen ya da intihar girişiminde bulunan bireylerin sosyal destek düzeylerinin düşük olduğu (Özgüven ve ark. 2004) saptanmıştır. Buna karşılık, sosyal destek algısı yüksek ergenlerin yaşam doyumu (Edwards ve Lopez 2006) ve psikolojik uyum düzeylerinin yüksek olduğu kaydedilmiştir (Demaray ve Malecki 2002, Wilson ve ark. 2006).

* Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniv. Eğitim Fak., Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Denizli.

Sosyal desteğin bireylerin ruh sağlığını koruyucu ve iyileştirici etkisinin yanında, bireylerin fiziksel sağlığı üzerinde de olumlu katkısının olduğu sonucuna varılan araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin, Uchino ve arkadaşları (1996) sosyal destekle ilgili 81 çalışmayı inceledikleri araştırmalarında, sosyal desteğin bireylerin fiziksel sağlığına olumlu katkısı olduğuna dair birçok çalışmaya yer vermişlerdir. Algılanan sosyal desteğin, çocuk ve ergenlerin çeşitli kişisel özelliklerine de olumlu katkıları olduğu belirtilmektedir. Sosyal destek algısı ergenlerde benlik saygısı (Wentworth ve Parks 2006), olumlu benlik kavramı (Demaray ve Malecki 2002), saldırgan bir çevreye maruz kalma durumunda düşük saldırganlık (Scarpa ve Haden 2006), sosyal beceri ve uyum becerisi (Demaray ve Malecki 2002), olumlu beden imajı (Steese ve ark. 2006) ve özerklik-bağlılık (Ratella ve ark. 2005) değişkenleriyle ilişkili bulunmuştur.

Sosyal destek, bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığına olumlu etkileri yanında, akademik yaşantılar üzerindeki etkilerinden dolayı da önemli bir araştırma konusudur. Legault ve arkadaşları (2006) yaptıkları bir çalışmada, günümüzde ön erinlik çağındaki bireylerin en önemli akademik problemlerinden birisinin akademik etkinliklere ilişkin güdülenme eksikliği olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmacılar öğretmenler, anne baba ve arkadaşlara ilişkin sosyal destek algılarının ve öğretmenlere ilişkin özerklik desteği algılarının, akademik güdülenme yokluğunun dört boyutu olan görev değeri, yeteneğe olan inanç, görevin özellikleri ve çabaya olan inançla olumsuz olarak ilişkili olduğunu saptamışlardır. Wentzel (1998) akademik güdülenme değişkenlerinden okula karşı ilgi, sınıfa karşı ilgi ve sorumluluk almanın sosyal destekle birlikte arttığını bulmuştur. Güdülenme ile ilişkili değişkenlerle, sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer birçok çalışma, sosyal desteğin güdülenme üzerinde olumlu etkisine ilişkin sonuçlara varmıştır. Örneğin, Demaray ve Malecki (2002) ve Ratella ve arkadaşları (2005) yaptıkları çalışmalarda, sosyal destek arttıkça bireylerin akademik yarışmacılık düzeylerinin yükseldiği sonucuna varmışlardır. Güdülenme ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi boylamsal olarak inceleyen Akie (2004) arkadaş, anne desteği ve dışsal güdülenme düzeyleri yüksek olan birinci sınıf hemşirelik

öğrencilerinin dışsal güdülenme düzeylerinin 3. sınıfa geldiklerinde düşerek, içsel güdülenme yönünde değişime uğradığını kaydetmiştir. Bu çalışmaların ortak bulgusu, gerek duygusal ve gerekse araçsal yardım olarak sunulan sosyal desteğin, öğrenmeye ilişkin güdülenme düzeyini artıran önemli bir etken olduğudur. Sosyal destekle ilişkilendirilen bir diğer değişken de akademik başarıdır. Sosyal destekle akademik başarı arasında olumlu ilişki saptayan çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Meeus 1993, Osseiran-Waines ve Almacian 1994, Cutrona ve ark. 1994, Levitt ve ark. 1994, Yıldırım 2000, Yıldırım 2006). Anne babaların sağladığı sosyal destek, çocuk ve ergenlerde yüksek akademik başarı (Ratella ve ark. 2005, Unger ve ark. 2000) ile ilişkilendirilirken, öğretmen desteğinin ergen öğrencilerinin notları ile (Lopez ve ark. 2002) hem öğretmen desteği (Wentzel 1998) hem de arkadaş desteğinin (Wentzel 1998, Dubow ve Tisak 1989) akademik uyumla ilişkili olduğu ve sosyal desteğin etkisinin stres altındaki çocuklar için (Dennis ve ark. 2005) daha belirgin olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca, akademik başarı değişkenlerinden öğrenme ile sosyal destek arasında da olumlu ilişki saptanmıştır (Lee ve Smith 1999).

Sosyal destekle ilgili araştırma konularından biri de, kız ve erkeklere verilen sosyal desteğin türü ve algılama biçimleridir. Konuyla ilgili çalışmalarda, erkeklere daha çok duygusal destek verilme eğilimi olduğu (Schmidt ve ark. 2006), kızların ergenlik süresince daha çok sosyal destek algıladıkları (Lopez ve ark. 2002) ve sosyal desteğin olumlu etkilerinin kızlar için daha önemli olduğu kaydedilmiştir (Lopez ve ark. 2002, Malecki ve Demaray 2006). Diğer bir demografik değişken olan, öğrencinin geldiği sosyoekonomik durumla sosyal destek arasındaki ilişkiye ilişkin çalışmalarda, anne baba ve öğretmen desteğinin dezavantajlı öğrencilerin başarısına olumlu katkı sağladığı bulunmuştur (Malecki ve Demaray 2006, Lopez ve ark. 2002, Croninger ve Lee 2001, DuBois ve ark. 1994). Gillock ve Reyes (1999), düşük gelirli Meksika kökenli Amerikalı 10. sınıf öğrencilerinin öğretmen desteği ile notları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Daha da önemlisi, sosyal desteğin yüksek sosyoekonomik düzeydeki ergen öğrencilerin notlarına katkı sağlamazken, sosyal desteğin düşük sosyoekonomik düzeydeki

ergen öğrencilerin notlarına katkı sağladığı kaydedilmiştir (Malecki ve Demaray 2006).

Sosyal desteğin öğrencilerin akademik başarısına, güdülenme ve başarı düzeylerine olumlu katkısını destekleyen bu çalışmaların gösterdiği bir diğer olgu, sosyal desteğin etkilerinin bireylerin farklı özelliklerine göre değiştiğini ve bu etkinin özellikle sosyal desteğe daha çok gereksinim duyan bireyler için daha önemli olduğunu göstermesidir. Bu nedenle, ülkemizde farklı lise türü ve sosyoekonomik düzeye göre, algılanan sosyal destek ve etkilerinin farklı olması beklenir. şöyle ki, refahla niversite okuma arasında güçlü bir ilişki olduğuna yaygın bir şekilde inanılan ülkemizde, niversiteye girmek adeta bir zorunluluk olarak algılanmaktadır. Buna karşılık, Yıldırım ve Ergene (2003) niversiteye başvuran öğrencilerin ancak %5'inin bir yüksek öğrenim kurumuna yerleştirebildiğini ve farklı lise türlerine devam eden öğrencilerin kazanma olasılığının da değiştiğini, Anadolu ve fen lisesi ğrencilerinin lise ve akşam lisesi öğrencilerine kıyasla çok daha fazla şansa sahip olduklarını belirtmektedirler. Bu bağlamda, sosyal desteğin akademik değişkenler üzerindeki etkilerinin niversite sınavında başarılı olma şansı daha düşük olan okullara devam eden öğrenciler için daha belirgin olması beklenir.

Bu çalışmanın temel amacı, sosyal desteğin farklı alt boyutlarının lise ğrencilerinin akademik güdülenme ve başarı düzeylerini yordama glerinin ve bu gücün farklı lise türlerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesidir. Geçmiş çalışmaların sosyal desteğin etkilerinin cinsiyete ve sosyoekonomik duruma göre değiştiği bulguları çerçevesinde, sosyal destek ile akademik güdülenme ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin irdelenmesinde öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı ve anne babaların eğitim durumu da analizlere eklenmiştir. Özetle bu çalışmada aşağıdaki denenceler test edilmiştir:

Denence 1: Okul türü, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı, anne babaların eğitim durumları ve sosyal desteğin alt boyutları lise ğrencilerinin akademik başarı düzeylerini anlamlı olarak yordayacaktır.

Denence 2: Okul türü, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı, anne babaların eğitim durumları ve

sosyal desteğin alt boyutları lise ğrencilerinin içsel güdülenme düzeylerini anlamlı olarak yordayacaktır.

Denence 3: Sosyal desteğin akademik başarını yordama gücü meslek lisesi, genel lise ve Anadolu liselerine devam eden öğrenciler için farklılaşacaktır.

Denence 4: Sosyal desteğin akademik güdülenmeyi yordama gücü meslek Lisesi, genel lise ve Anadolu liselerine devam eden öğrenciler için farklılaşacaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Katılımcıların belirlenmesinde araştırmanın amacına uygun olarak bazı değişkenler göz önünde bulundurularak seçim yapılmıştır. Denizli merkez sınırları içinde, 2006-2007 ğretim yılı içinde araştırmaya katılan liselerin sayısı şöyledir: 13 genel lise, 3 endüstri, 1 kız meslek lisesi, 3 Anadolu lisesi. Bu liseler içinde, genel liselerde kayıtlı toplam ğrenci sayısı 9770 (toplam sayının %58'i), Anadolu liselerinde 1590 (toplam sayının %9.5'i), ve meslek liselerinde ise 5350 (toplam sayının %32'si) olarak saptanmıştır. Bu sayı ve yüzdelikler göz önünde bulundurularak, Denizli il merkezinde bulunan iki genel lise, bir Anadolu lisesi, bir kız meslek lisesi ve bir endüstri meslek lisesinin 1,2,3. sınıf ğrencilerinin araştırmaya katılımı sağlanmıştır. Katılımcılar, 214 kız ve 172 erkek olmak üzere toplam 386 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Bu ğrencilerin %51'i genel lise, %38,9'u meslek lisesi ve %10,1'i Anadolu lisesi öğrencileridir. Bu oranlar, 2006-2007 ğretim yılında Denizli merkez sınırlarında eğitim alan lise ğrencilerinin, lise türlerine göre dağılımını temsil edici niteliktedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bir ya da iki kardeşleri olduğunu (%85,2) belirtirken, %9,1'i 4 kardeşi olduğunu ve %5,7'si 5 ve daha fazla kardeşi olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerden %3,1'i annelerinin okur-yazar olmadığını, %49,5'u ilkokul, %15,8'i ortaokul, %19,2'si lise, %11,3' yüksek okul ya da niversite mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden binde 8'i babalarının okur yazar olmadığını, %36,'sı babalarının ilkokulu, %17,6'sı ortaokulu, % 23,3' liseyi, %19,4' yüksek okul ya da üniversiteyi bitirdiklerini belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formu öğrencilerin cinsiyeti, okulu, sınıfı, kardeş sayısı, annenin ve babanın eğitim durumunu ölçmeyi hedefleyen sorulardan oluşmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

Araştırmada ergenlerin algıladıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması ilk olarak Eker ve Arkar (1995) tarafından gerçekleştirilen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Sosyal desteğin yeterliğini ölçmeyi amaçlayan 12 maddeden oluşan ölçek, üç farklı kaynaktan (aile, arkadaşlar ve özel bir insan) alınan sosyal desteğin yeterliğine ilişkin algıları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin her bir alt ölçeği 4 sorudan oluşmakta olup her bir alt ölçek maddelerinin toplanmasını gerektirmektedir. Ayrıca tüm maddelerin toplanması ile toplam algılanan sosyal destek puanı elde edilmektedir. Ölçeğin yanıtlanması 7'li derecelenmeyi gerektirmekte olup toplamda en az 12, en çok 84 puana ulaşmaktadır. ÇBASDÖ'nin ilk uyarlama çalışmasında (1995) yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin özel bir insan, aile ve arkadaş olmak üzere üç alt boyutta olduğu saptanmıştır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında ölçek maddeleri üniversite ve 4 ayrı hastane grubu olmak üzere 5 ayrı örneklem grubuna uygulanmıştır. İkinci kez ÇBASDÖ'nin geçerlik güvenilirlik çalışması Çakır ve Palabıyıkoğlu (1997) tarafından bu kez 12-22 yaşları arası gençlere yönelik yapılmıştır.

ÇBASDÖ'nin içtutarlılığı için gerçekleştirilen Cronbach alfa katsayıları tüm ölçek için .76, aile için .84, arkadaş için .83 ve diğer önemli kişi alt ölçeği için .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği, tüm ölçek için .81, aile için .84, arkadaş için .81 ve diğer önemli kişi için .72 olarak saptanmıştır. Ölçeğinin mevcut araştırma örneklemini üzerinde hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı, toplamda .88, aile alt boyutu için .86, arkadaş alt boyutu için .82 ve özel bir insan alt boyutu için .87 olarak bulunmuştur.

Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeği (MSLQ)

Bu çalışmada öğrencilerin güdülenme düzeylerini ölçmek amacıyla Pintrich ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlamak amacıyla geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Büyüköztürk ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeği'nin içsel hedef düzenleme alt boyutu kullanılmıştır. Orjinal ölçek güdülenme ve öğrenme stratejileri olmak üzere iki ana boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güdülenme alt boyutu öğrencileri öğrenmeye güdüleyen temel kaynaklardan biri olan değer ana bileşeninde yer alan içsel hedef düzenleme, dışsal hedef düzenleme ve görev değeri alt faktörlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada öğrencilerin derse karşı güdülenme düzeyini belirleyen ve öğrencinin konuyu öğrenmeye verdiği önem düzeyini ölçen içsel hedef düzenleme (intrinsic goal orientation) alt boyutu kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe içsel hedef düzenlemeye ait maddelerinin yük değerlerinin .40 ile .75 arasında değiştiğini ve güvenilirlik değerinin .59 olduğu kaydedilmiştir. Ölçeğin mevcut çalışmadaki iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .82 olarak saptanmıştır.

BULGULAR

Bulgular kısmında cinsiyet, kardeş sayısı, anne babaların eğitim durumları, okul türü, sınıf ve sosyal desteğin alt boyutlarının lise öğrencilerinin güdülenme ve akademik başarı düzeylerini anlamlı olarak yordayacağı denencelerini test etmek amacıyla her bir bağımlı değişken için iki ayrı aşamalı regresyon analizi yapılmıştır. İlk analizde araştırma değişkenlerinin akademik başarıyı yordama gücünü belirlemek amacıyla sosyal destek ölçeğinin alt boyutları, cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, okul türü ve güdülenme değişkenleri ile analiz edilmiştir. Sonuçta, akademik başarının yordayıcısı olarak ilk aşamada okul türü girerken, ikinci aşamada güdülenme, üçüncü aşamada kardeş sayısı, dördüncü aşamada algılanan aile sosyal destek yordayıcı güce erişmiştir (Tablo1).

Tablo 1 : Akademik Başarı Düzeyini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizi

---

AASD=Algılanan aile sosyal desteği

Tablo 2 : Lise Türlerine Göre Akademik Başarı Düzeyini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizi

---

AASD=Algılanan aile sosyal desteği

Akademik başarının yordayıcılarından toplam varyansın %15'ini okul türünün, % 4,6'sını güdülenmenin, %2.4'n algılanan aile sosyal desteğinin; başarının olumsuz yönde yordayıcılarından varyansın yalnızca %1'ini kardeş sayısının aēıkladığı saptanmıştır.

Sosyal desteğin akademik başarıyı yordama gücünün meslek lisesi, genel lise ve Anadolu liselerine devam eden öğrenciler iēin farklılaşacağı denencesini test etmek amacıyla SPSS programının split file seēeneęi kullanılmış ve regresyon sonuēlarının her bir okul türü iēin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bulgular lise türüne göre sosyal desteğin başa-

rıyı yordama gücünün değişeceği hipotezini destekler niteliktedir. Genel lise öğrencileri iēin akademik ortalamanın en önemli yordayıcıları sırasıyla toplam varyansın yaklaşık %10'unu aēıklayan güdülenme ve %3'n aēıklayan algılanan aile sosyal desteği iken, meslek lisesi öğrencileri iēin akademik ortalamanın en önemli yordayıcıları toplam varyansın yaklaşık %4'n aēıklayan annenin eğitim durumu ve %3'n aēıklayan gdlenmedir.

Son olarak Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin akademik başarılarının tek yordayıcısının toplam varyansın %15'ini aēıklayan cinsiyet olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3 : Güdülenme Düzeyini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizi

BAO: Bir nceki yılın akademik ortalaması, AED: Annenin eğitim durumu, AASD: Algılanan aile sosyal desteği

Tablo 4 : Okul Türlerine Göre Güdülenme Düzeyini Yordayan Değişkenlere İlişkin Regresyon Analizi

AASD: Algılanan aile sosyal desteği

Benzer şekilde araştırma değişkenlerinin güdülenmeyi yordama gücünü belirlemek amacıyla sosyal destek alt boyutları, cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, okul türü ve bir önceki yıla ait başarı puanları regresyona girilmiştir (Tablo 3). Tablo 3'de grldği gibi, güdülenmenin en iyi yordayıcıları sırasıyla toplam varyansın %4'n açıklayan bir önceki yıla ait başarı düzeyi, %3'n açıklayan algılanan aile sosyal desteği ve güdülenmeyi olumsuz yönde yordayan varyansın %2'sini açıklayan annenin eğitim düzeyi olarak kaydedilmiştir.

Okul türüne göre algılanan sosyal desteğin güdülenmeyi yordama gücünün değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yine SPSS

programının split file seçeneği kullanılmıştır.

Bulgulara göre genel lise öğrencileri için güdülenmenin en önemli yordayıcıları sırasıyla toplam varyansın yaklaşık %10'n açıklayan bir önceki yıla ait başarı düzeyi ve %4'n açıklayan algılanan aile sosyal desteği iken, meslek lisesi öğrencileri için güdülenmenin tek yordayıcısı toplam varyansın yaklaşık %3'n açıklayan bir önceki yıla ait akademik başarı puanı olmuştur. Son olarak Anadolu lisesine devam eden öğrenciler için güdülenmenin tek yordayıcısı güdülenmeyi olumsuz yönde yordayan ve toplam varyansın %11'ini açıklayan annenin eğitim düzeyidir (Tablo 4). Diğer bir deyişle anne eğitimi yükseldikçe ergenin güdülenme düzeyi düşmektedir.

TARTIŞMA

AraŐtırmamızın temel amacı, algılanan sosyal desteğin aile, arkadaş ve özel insan alt boyutları ve cinsiyet, kardeş sayısı, sınıf, anne ve babanın eğitim düzeyinin, ergen öğrencilerin akademik başarı ve güdülenme düzeylerini yordama gclerinin belirlenmesidir. Ayrıca, sosyal desteğin akademik güdülenme ve başarıyı yordama gücünün devam edilen okul türüne göre deęiŐeceği denencelerinin test edilmesidir.

AraŐtırmamızın bulguları lise ğrencilerinin akademik başarı düzeylerini en iyi yordayan araştırma değişkenlerinin sırasıyla okul türü, güdülenme, algılanan aile sosyal desteği ve kardeş sayısı olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları, beklendiği gibi lise türlerine göre başarı düzeyinin değiştiğini ve Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin en yüksek başarı düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Yine geçmiş çalışmalar doğrultusunda (Yıldırım ve Ergene 2003) algılanan aile sosyal desteği akademik başarının yordayıcısı iken, algılanan arkadaş ve özel insan alt boyutları akademik başarının yordayıcıları arasında yer almamıŐtır. Güdülenme açısından benzer örüntüler elde edilmiŐ olup güdülenmenin en önemli belirleyicilerinin bir önceki yıla ait başarı puanı, algılanan aile desteği ve annenin eğitim durumu olduğu grlmŐtır. Daha önemlisi, hem güdülenmenin hem akademik başarının en önemli yordayıcıları devam edilen okul türüne göre farklılaŐmıŐ olup, algılanan aile desteği sadece genel lise ğrencilerinin akademik başarı ve güdülenme düzeylerini yordamada önemli olarak bulunmuştur.

ÇalıŐmamızda, sosyal desteğin olumlu etkilerinin özellikle akademik olarak risk altındaki öğrenciler için daha yararlı olduğu bulguları ıŐıęında, diğer öğrencilere göre daha eksik düzeyde bulunan meslek lisesi öğrencileri için daha önemli olacağı denencesi doęrulanmamıŐtır. Geçmiş alıŐmalar, sosyal desteğin akademik başarı üzerindeki olumlu etkilerinin, güdülenme ve öz yeterlilik üzerindeki olumlu etkileri yoluyla olduğunu göstermektedir (Hutner 1972).

Bu bulgular ıŐıęında olası bir açıklama, meslek

lisesi ğrencilerinin Őu andaki durumlarına bağlı olarak gelecekte SS’de başarılı olma umutlarının çok düşük olduğu ve bu yüzden ailenin sosyal desteğinin güdülenme ve başarıyı artırmada yetersiz kaldığı Őeklinededir. Bu tezi dolaylı olarak destekleyen bir çalışmada (Kapıkıran 1999), kendilerini yüksek düzeyde olumsuz olarak değerlendirenlerin başarısızlık korkusunun yüksek, kendilerinde olumsuz özellikleri daha az görenlerin başarısızlık korkusunun düşük olduğu bulunmuştur. Yine, farklı lise türlerine devam eden birinci sınıf ğrencilerinin dil yeteneği, sayısal yetenek ve fizik yeteneklerinin karŐılaŐtırıldıęı çalıŐmalarında Ergün ve arkadaşları (2004) en düşük puanların endüstri meslek lisesi öğrencilerine ait olduğunu göstermiştir. Geçmiş alıŐmalar öğrencinin başarılı olabileceğine ilişkin inanç üzerinde algılanan aile sosyal desteğinden çok, algılanan ğretmen sosyal desteğinin önemli olduğunu göstermektedir (Legault ve ark. 2006). ÇalıŐmamız bu bulgulara paralel olarak, ailenin sosyal desteğinin akademik olarak yardıma ihtiyaı olan ancak geleceğine ilişkin umutları çok az olan öğrenciler için yetersiz olabileceğini öne sürmektedir. Ancak, bir baŐka olasılık meslek lisesi ğrencilerinin genellikle akademik olarak dezavantajlı olan öğrenciler olmasıdır. Bu bağlamda meslek lisesi ğrencilerinin sadece öz yeterlik algılarının düşük olmadığı, bunun yanında güçlü bir öz yeterlik algısı geliŐtirmede temel oluŐturabilecek ve aynı zamanda da akademik başarıyı destekleyecek strateji kullanımı, öğrenme yönelimi, içsel denetim gibi akademik becerilerden yoksun olmaları olabilir.

Gerçekten yapılan birçok çalışma, anne baba ve ğretmen desteğinin dezavantajlı öğrencilerin baŐarisına olumlu katkı sağladığı bulunmuştur (Malecki ve Demaray 2006, Lopez ve ark. 2002, Croninger ve Lee 2001, DuBois ve ark. 1994). Pekel ve arkadaşları (2007) farklı lise türlerine devam eden öğrencilerin ozon tabakasına ilişkin kavram yanılığlarını inceledikleri çalıŐmalarında Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin lise öğrencilerinden, lise ğrencilerinin de meslek lisesi öğrencilerinden daha az kavram yanılığlarına sahip olduklarını belirtmiŐlerdir. Ancak, akademik güdülenme ve strateji kullanımı gibi ğrenci baŐarisını etkileyen deęiŐkenlere ilişkin meslek lisesi öğrencilerine yöne-

lik yeterli çalışmanın bulunmaması bu konudaki yorumları sınırlı kılmaktadır. Gelecekte meslek lisesi öğrencilerinin başarılarını etkileyen duyuşsal süreçlere ilişkin çalışmalar bu konuya ışık tutabilir.

Bu çalışmanın ilginç bir bulgusu annenin eğitim durumunun meslek lisesi öğrencilerinin başarısını olumlu yönde yordarken Anadolu lisesi öğrencilerinin güdülenme düzeylerini olumsuz yönde yordadığıdır. Geçmiş çalışmalar annenin eğitim düzeyinin ergen üzerindeki olumlu etkilerini destekleyici niteliktedir. Sınırlı sayıdaki çalışma annenin eğitim düzeyinin değil, ancak annenin çalışmasının olumsuz akademik çıktılarla ilişkili olduğunu belirtmektedir (Yıldırım ve Ergene 2003). Bu çalışmalar eldeki çalışmanın eğitim düzeyi ile Anadolu lisesi öğrencilerinin güdülenme düzeyleri arasındaki olumsuz ilişkiyle çelişmektedirler. Bu çelişkinin olası bir nedeni annenin eğitim düzeyinin etkilerinin farklı niteliklerdeki öğrenciler için değişip değişmediğine bakılmaksızın genel olarak incelenmesinden olabilir. Bu çalışma annenin eğitim düzeyinin etkilerinin farklı durumlarda değişebileceğini önermektedir. Yine meslek lisesi öğrencilerine yönelik yeterli çalışmanın bulunmaması bu bulgulara ilişkin yorumları yetersiz kılmaktadır. Ancak olası bir açıklama düşük eğitime sahip anneler için çocuklarının Anadolu lisesini kazanmaları büyük bir başarı olarak nitelendirildiğinden çocuklarına karşı daha olumlu tutumlar geliştireyorken, eğitim düzeyi yüksek olan anneler yüksek beklentilere sahip olduklarından çocuklarının Anadolu lisesini kazanmalarıyla yetinmeyip Anadolu lisesinde en iyi olmaları beklentisine sahip olabilirler. Diğer ilişkili bir açıklama ise annenin tutumlarından bağımsız olarak çocukların beklentilerine ilişkin olabilir. Düşük eğitime sahip annenin çocukları Anadolu lisesine geldiklerinde annelerinden daha yüksek bir eğitim seviyesine ulaşmış başarılı çocuklar olarak algılanırken, eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocukları sırf annenin sahip olduğu eğitim düzeyine ulaşamamanın vereceği kaygıdan dolayı daha düşük güdülenme düzeyine sahip olabilir. Bu konuya açıklık sağlayacak çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Bu çalışma sosyal destek ile akademik başarı ve

güdülenme arasındaki ilişkilerin lise türlerine göre değiştiğini göstererek alan yazınına katkıda bulunmuştur. Ancak, bu çalışmada örneklemin sadece Denizli merkez ilinde öğrenime devam eden lise öğrencileriyle sınırlı olması bulguların genellenmesinde dikkatli olmayı gerektirmektedir. Bu çalışmanın bir diğer sınırlılığı, bulguları ve yorumları destekleyecek geçmiş çalışmaların yetersiz olmasıdır. Bu eksiklik, meslek liselerini iyileştirme çabalarında eğitim politikasının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, çalışmamızın bulguları farklı okul türlerine devam eden öğrencilerin başarı ve güdülenme düzeylerini yordayan değişkenlerin farklılaştığını ve sosyal desteğin özellikle genel liselere devam etmekte olan ergenlerin akademik davranışlarına olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar aynı zamanda da desteğe en fazla gereksinim duyan meslek lisesi öğrencilerinin geleceğe daha umutla bakabilecekleri eğitim olanaklarının acil olarak sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Meslek liselerinin iş gücü yetiştirme potansiyelinin geliştirilmesi bu amaca ulaşmakta önemli ve gerekli bir adım olarak kendini göstermektedir. Meslek liselerindeki gerek var olan durumu saptamaya yönelik, gerekse öğrenci sorunlarını çözüm yolunda geliştirilecek yöntemlere ilişkin araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

Akte K (2004) *Characteristics of learning motivation and social support of the third grade nursing students-longitudinal studies of the first and third grades. J Japon Academy Nurs Educ* 13: 29-38.

Büyükköztürk Ş, Akgün ÖE, Özkahveci Ö ve ark. (2004) *Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 4: 207-239.

Cohen S, McKay G (1984) *Interpersonal relationships as buffers of the impact of psychological stress on health. Handbook of Psychology and Health içinde, A Baum, JE Singer, S Taylor (eds). Erlbaum Hillsdale, NJ.*

Cutrona CE, Cole V, Colangelo N ve ark. (1994) *Parental social support and academic achievement: An attachment theory perspective. J Pers Socl Psychol* 66: 369-378.

- Croninger RG, Lee VE (2001) Social capital and dropping out of high school: benefits to at risk students of teachers' support and guidance. *Teach Coll Rec* 103: 548-581.
- Çakır Y, Palabıyıkoglu R (1997) Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi* 5: 15-24.
- Demaray MK, Malecki CK (2002) Critical levels of perceived social support associated with student adjustment. *School Psychol Quart* 17: 213-241.
- Dennis JM, Phinney JS, Chuateco LI (2005) The role of motivation, parental support, and peer support in the academic success of ethnic minority first generation college students. *J Coll Student Dev* 46: 223-236.
- DuBois DL, Felner RD, Meares H ve ark. (1994) Prospective investigation of the effects of socioeconomic disadvantage life stress and social support on early adolescent adjustment. *J Abnorm Psychol* 103: 511-522.
- Dubow EF, Tisak J (1989) The Relation between stressful life events and adjustment in elementary school children: the role of social support and social problem-solving skills. *Child Dev* 60: 1412-1423.
- Edwards LM, Lopez SJ (2006) Perceived family support acculturation, and life satisfaction in Mexican American youth: a mixed-methods exploration. *J Couns Psychol* 53:279-287.
- Eker D, Arkar H (1995) Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi* 10: 45-55.
- Ergün H, Özdemir M, Çorlu MA (2004) Dil ve sayısal yetenekler ile fizik başarısı arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 12: 361-368.
- Gillock KL, Reyes O (1999) Stress support and academic performance of urban low-income mexican-american adolescents. *J Youth Adolesc* 28: 259-282.
- House JS, Kahn RL (1985) Measures and concepts of social support. *Social Support and Health içinde*, Cohen S, Syme SL (eds). *Academic Press Orlando* s: 83-108.
- Hutner FC (1972) Mother's education and working: Effect on the school child. *J Psychol Inter Appl* 82:27-37.
- Kapıkıran Ş (1999) Başarı korkusu ve başarısızlık korkusunun bazı psiko-sosyal değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora Tezi. DE Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lee VE, Smith JB (1999) Social support and achievement for young adolescents in chicago the role of school academic press. *Am Educ Res J* 36: 907-945.
- Legault L, Green-Demers I, Pelletier L (2006) Why do high school students lack motivation in the classroom? toward an understanding of academic amotivation and the role of social support. *J Educ Psychol* 98: 567-582.
- Levitt M J, Guacci-Franco N, Levitt J L (1994) Social support and achievement in childhood and early adolescence: a multicultural study. *J Appl Dev Psychol* 15: 207-222.
- Lopez Ej, Ehly S, Vazquez-Garcia E (2002) Acculturation, social support and academic achievement of mexican and mexican american high school students: an exploratory study. *Psychol Schools* 39: 245-257.
- Maher MJ, Mora PA, Leventhal H (2006) Depressyon as a predictor of perceived social support and demand: A compenential approach Using a prospective sample of older adults. *Emotion* 6: 450-458.
- Malecki CK, Demaray MK (2006) Social support as a buffer in the relationship between socioeconomic status and academic performance. *School Psychol Quart* 21: 375-395.
- Meeus W (1993) Occupational identity development, school performance, and social support in adolescence: Findings of a Dutch study. *Adolescence* 28: 809-818.
- Osseiran-Waines N, Almacian S (1994) Types of social support: relation to stress and acedemic achievement among prospective teachers. *Can J Behav Sci* 26:1-20.
- Özgven HD, Soykan Ç, Haran S ve ark. (2004) İntihar girişimlerinde depresyon ve kaygı belirtilerinin yanı sıra problem çözme becerileri ve algılanan sosyal desteğın önemi. *Türk Psikoloji Dergisi* 18:1-15.
- Pekel FO, Kaya E, Demir Y (2007) Farklı lise öğrencilerinin ozon tabakasına ilişkin düşüncelerinin karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 15: 169-174.
- Ratella CF, Larose S, Guay F ve ark. (2005) Perceptions of parental involvement and support as predictors of college students' persistence in a science curriculum. *J Fam Psychol* 19: 286-293.
- Scarpa A, Haden SC (2006) Community violence victimization and aggressive behavior:the moderating effects of coping and social support. *Aggressive Behav* 32 : 502-515.
- Schmidt TJ, Klessig JL, Pufahl TM ve ark. (2006) The provision of emotional support to men and women. *Midwestern Psychological Association, Convention Presentation*.

KAPIKIRAN VE ÖZGÜNGÖR

Steese S, Dollette M, Phillips W ve ark. (2006) *Understanding girls' circle as an intervention on perceived social support body image self-efficacy locus of control and self-esteem. Adolescence 41: 55-74.*

Uchino B, Cacioppo J, Kiecolt-Glaser J (1996) *The Relationship between social support and physiological processes a review with emphasis on underlying mechanisms and implications for health. Psychol Bull 119: 488-531.*

Unger DG, Mcleod LE, Brown MB ve ark. (2000) *The Role of family support in interparental conflict and adolescent academic achievement. J Child Fam Stud 9:191-202.*

Wentworth R, Parks C (2006) *Social support and self esteem: contributing factors in community involvement. Midwestern Psychological Association, Convention Presentation.*

Wentzel KR (1998) *Social relationships and motivation in middle school: the role of parents, teachers, and peers. J Educ Psychol 90: 202-209.*

Wilson S, Washington LA, Engel JM ve ark. (2006) *Perceived social support, psychological adjustment and functional ability in youths with physical disabilities. Rehab Psychol 51: 322-330.*

Yıldırım İ (2000) *Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık sınav kaygısı ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18: 167-176.*

Yıldırım İ, Ergene T (2003). *Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 25: 224-234.*

Yıldırım İ (2004) *Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 27: 241-250.*

Yıldırım İ (2006) *Anne-Baba desteği ve başarı, anne babalar çocuklarına nasıl destek olabilirler. Anı Yayınları, s:45.*

Zimet GD, Dahlem NW, Zimet SG ve ark. (1988) *The multidimensional scale of perceived social support. J Person Assess 52: 30-41.*